

Sociální kontext konzumu alkoholických nápojů u pražských žen

LUDEK KUBIČKA

LADISLAV CSÉMY

JIŘÍ KOŽENÝ

Psychiatrické centrum

Kozí 4, 110 00 Praha 1

The social context of alcoholic beverage consumption in Prague women

Abstract: The social and socio-psychological context of alcohol consumption in urban women is analyzed on the basis of data from interviews with a probabilistic sample of 718 Prague women aged 20 to 49. A three-stage hierarchical model, including macrosocial (sociodemographic), microsocial, and attitudinal variables, is used to explain the variability of several consumption variables. In the hierarchical regression analyses, occupational category is the most important macrosocial variable (women working in non-manual and typically male occupations drink more than other women). Husband's (or nonmarital partner's) drinking frequency is the most significant microsocial variable. Among the attitudinal variables, acceptance of alcohol as social catalyst and as a necessity during meals appear as crucial contextual variables. About 8 % Prague women drink alcohol in a manner that is hazardous to their health (daily average 20 g or more).

Sociologický časopis, 1991, Vol. 27 (No. 5: 637-652)

Úvod

Naše práce je částečným výsledkem výzkumného programu zaměřeného na objasnění sociálního a psychologického kontextu konzumu alkoholických nápojů u dospělých osob. V rámci tohoto programu, zahájeného v roce 1982, jsou sledovány dva pravděpodobnostní výběry osob z populace hl. m. Prahy: muži narození 1950-1961 a ženy narozené 1938-1967. Jde o longitudinální projekt. U kohorty mužů bylo již provedeno dvojí šetření (1983/1984 a 1988/1989), u žen zatím jedno (1987/1988). Kromě toho bylo vyšetřeno několik souborů mužů a žen, kteří se dostali do kontaktu s pražským zdravotnickým systémem pro problémy spojené s konzumem alkoholu. Tyto speciální soubory jsou využívány ke studiu rizikových faktorů závažných forem abúzu alkoholu epidemiologickou metodou případové studie s kontrolní skupinou. Informace o dosavadních výsledcích projektu, který probíhá v mezinárodní spolupráci, jsou obsaženy v publikacích Kubička, Kožený, Duplinský, Pintová, Tyl [1988], Kubička, Kožený [1988], Kubička, Kožený, Roth [1990], Csémy, Kubička, Kožený [1991] a Kubička, Csémy, Kožený [1991].

Nynější práce je pokusem o sociologickou a sociálně psychologickou analýzu dat, získaných zatím jediným šetřením u pravděpodobnostního výběru

718 pražských žen, jež v době sběru dat (1987/1988) byly ve věku 20-49 let. Další šetření u této kohorty žen by mělo proběhnout v roce 1992.

Vzhledem k tomu, že studie konzumu alkoholu u žen byla součástí širšího programu zdravotnického (psychiatrického) výzkumu, měli autoři pochopitelnou snahu o objasnění kontextu těch forem požívání alkoholu, jež přivádějí ženy do zdravotnické a zejména psychiatrické péče. Základním teoretickým východiskem studie byl však názor, že tyto intervenci vyvolávající formy konzumu plynule navazují na konzumní chování v populaci více rozšířené. Usuzujeme, že k objasnění sociálního a psychologického kontextu extrémních forem konzumu je třeba zabývat se celým spektrem konzumního chování, jež se v dané populaci vyskytuje. Tento názor se sociologicky orientovanému čtenáři může zdát samozřejmostí, avšak v medicínském i laickém nazírání se běžně objevuje i názor opačný, předpokládající ostré rozčlenění populace na normální konzumenty a patologickou část populace stíženou alkoholismem. K takovému názoru přispěla mimo jiné velmi vlivná kniha *The Disease Concept of Alcoholism* [Jellinek 1960]. V posledních letech jej živí studie, poukazující na možné genetické faktory v etiologii abnormálních forem konzumu alkoholu [Goodwin 1987]. V sociologickém výzkumu úzu alkoholu se zmíněný názor odmítá, jak ukazuje nejnovější přehled literatury [Bucholz, Robinsová 1989]. U nás sociologickou problematiku úzu alkoholu přehledně zpracoval slovenský sociolog Bútora [1989].

Druhým základním teoretickým východiskem naší práce je názor předpokládající multifaktoriální genezi zdravotně či sociálně nežádoucích forem konzumu alkoholu. Tento předpoklad je v souladu se závěry čelných soudobých teoretiků sociologických [Skog 1985] i psychologických [Urban 1973], je však zpochybňován předním badatelem v oblasti genetiky [Goodwin 1984].

Při formulování hypotéz naší studie žen jsme rozlišili kontextuální proměnné makrosociální (sociodemografické), mikrosociální a postoje. Vycházíme z úvahy, že chování aktéra ve vztahu k alkoholu je ovlivňováno (1) konzumními normami sociodemografických vrstev, k nimž aktér přináleží, (2) konzumním chováním jiných jedinců, kteří mu jsou sociálně blízcí, (3) internalizovanými konzumními normami aktéra, tj. jeho postoji k funkcím alkoholického nápoje. Mezi našimi hypotézami byly též některé čistě psychologické (týkající se úlohy stresových faktorů a osobnosti). V této sociologické práci se o výsledcích vztahujících se k čistě psychologickým činitelům zmíníme jen okrajově.

Náš pokus o kontextuální výklad konzumního chování žen ve vztahu k alkoholu je tedy veden snahou o víceúrovňový výklad. Vzniká otázka, jaký model vztahů mezi uvažovanými výkladovými úrovněmi užít? Zvolili jsme model hierarchický, podle kterého makrosociální příslušnost aktéra podstatně ovlivňuje jeho volby sociálně blízkých osob, makro- a zejména mikrosociální prostředí aktéra působí na jeho konzumní postoje a ty pak (vedle přímých vlivů druhých aktérů) regulují jeho konzumní chování. Tento rámcový teoretický model nevylučuje působení opačným směrem, tj. vliv konzumního chování jedince na jeho postoje, vliv postojů na volbu sociálně blízkých osob, vliv sociálně blízkých osob na aktérovo sociodemografické zařazení. Předpokládáme však, že ovlivnění makrosociálního prostředí - mikrosociálního prostředí - postoje - chování je ve srovnání s opačnými

vlivy podstatnější a v našich analýzách se naznačeným opačným působením nezabýváme.

Z jakých specifických hypotéz jsme vycházeli? Pokud jde o sociodemografické proměnné, byla pro nás důležitou informací data, že jsme měli při zahájení studie o trendech v přijetích obyvatelů České republiky do ústavní psychiatrické péče s diagnózou závislosti na alkoholu či zneužívání alkoholu. V přepočtu na 100 000 žen 15-64 letých byl počet přijatých žen 13 v roce 1974, 23 v roce 1979 a 40 v roce 1984. Příslušná čísla pro muže jsou 153, 199, 200. (Poslední dostupné údaje za rok 1988 jsou 52 u žen a 246 u mužů.) Nárůst přijetí je výrazně strmější u žen. Tento trend by tedy podporoval hypotézu konvergence ženského konzumu vůči mužskému, hypotézu diskutovanou v literatuře [Ferrencová 1980, Fillmorová 1984, Johnsonová 1982]. Výrazně vyšší konzum alkoholických nápojů u mužů oproti ženám byl donedávna ve všech společnostech pravidlem. Údaje z řady zemí a shora uvedená čísla o přijetích do psychiatrické péče naznačují, že se rozdíl mezi mužským a ženským konzumem alkoholu v některých společnostech včetně české v posledních letech (či spíše desetiletích) snižují. Proč k tomu dochází? Nabízí se hypotéza, že konvergence ženského konzumu vůči mužskému je součástí širší sociální změny spočívající v sblížování sociálních rolí muže a ženy, změny označované někdy jako emancipace žen. Je-li tato hypotéza pravdivá, měly by alkoholické nápoje více než jiné ženy konzumovat ženy nejvíce pokročilé v zmíněném procesu emancipace. Z této úvahy vyplývají dvě specifické hypotézy: vyšší úroveň konzumu u žen ekonomicky aktivních oproti neaktivním a silnější konzum u žen v profesích tradičně mužských oproti ženám z profesí typicky ženských. Protože ženy s vyšší úrovní vzdělání, zejména ženy vysokoškolsky vzdělané, v procesu emancipace pokročily dále než ženy méně vzdělané, naše hypotéza nás vede k očekávání kladné korelace mezi úrovní vzdělání žen a jejich konzumem alkoholu. Obtížné je analyzovat úlohu věku, nemáme-li zatím k dispozici longitudinální data: nejsme schopni rozlišit vliv věku a ročníku narození. Naše hypotéza by spíše vedla k očekávání vyššího konzumu u mladších žen.

Z mikrosociálních proměnných jsme zvolili konzumní chování manžela (či nemanželského partnera) a nejbližší přítelkyně. Teoretický model nás vede k hypotéze, že konzumní chování ženy bude v dosti těsném vztahu k chování těchto snad nejdůležitějších reprezentantů jejího nejbližšího sociálního okolí.

Pokud jde o postoje ke konzumu alkoholických nápojů, vyšli jsme z dřívější práce [Kubička 1978], v níž byla popsána koncepce vícerozměrného zjišťování postojů ke konzumu. V nynější práci jsme se omezili na to, do jaké míry dotázané ženy akceptují čtyři funkce alkoholického nápoje, tj. funkci sociální (alkohol jako symbol a katalyzátor sociálního dění), funkci výživovou (alkoholický nápoj jako žádoucí doplněk přijímání pokrmů), funkci anxiolytickou (alkohol jako předpokládaný uklidňující prostředek) a funkci orgiastickou (požívání většího množství alkoholu k navození prožitku intoxikace). Předpokládáme, že všechny čtyři uvedené funkce alkoholického nápoje jsou definovány sociálně, že jsou součástí kultury pití v naší společnosti. V anglosaské literatuře se někdy v této souvislosti užívá termínu "use values". V návaznosti na dřívější práci [Kubička

1978] jsme předpokládali odlišně těsné vztahy jednotlivých postojů k různým ukazatelům konzumu. Studium těchto vztahů by mělo ukázat jaký význam naše ženy jednotlivým nápojům a formám konzumu přisuzují.

Zbývá stručně uvést volbu ukazatelů konzumního chování. Ve shodě s tradicí sociologického výzkumu úzu alkoholu, založenou Baconem [Bacon 1943], jsme rozlišovali frekvenci konzumu a obvyklou kvantitu konzumu při jednom posezení. Příslušné údaje se zjišťovaly zvláště pro pivo, víno a destiláty. Kromě frekvence a typické kvantity na posezení je dalším důležitým ukazatelem objem konzumu, tj. celková spotřeba za nějaký časový úsek. Objemové ukazatele se pak většinou převádějí na průměrnou denní spotřebu čistého alkoholu (důležitou z hlediska zdravotního ohrožení), což jsme učinili i my. Objemové ukazatele se často získávají násobením frekvence a obvyklé kvantity na posezení. V naší studii jsme dali přednost méně obvyklému přímému dotazování na objem spotřeby piva, vína a destilátů za týden (případně za delší časový úsek).

Údaje o spotřebě alkoholických nápojů získané dotazováním u konzumentů bývají zpochybňovány jako málo validní, zejména ze strany klinických pracovníků. Soudí se většinou, že skutečnou spotřebu podhodnocují. O této problematice existuje bohatá literatura. Vcelku z ní vyplývá, že k podhodnocení spotřeby v dotazníkových šetřeních většinou dochází, ale asi ne tak výrazně jak soudí klinici, kteří mají zkušenosti s extrémními případy konzumentů. Pro potřeby kontextuální analýzy, o níž nám jde, by podhodnocené údaje o spotřebě neměly mít fatální účinek, je-li oprávněný náš předpoklad, že ukazatele získané dotazováním jsou nějakou monotónní (i když asi ne lineární) funkcí skutečných veličin. Nejde nám totiž o odhady populačních rozložení skutečné spotřeby (např. o odhady populačních procent osob, jejichž spotřeba přesahuje nějakou kritickou hodnotu). Takové odhady jsou na základě dotazových šetření velice obtížné, nejsou však pro kontextuální analýzu nezbytné.

Metoda

Náš výběr 718 žen z pražské populace žen, narozených 1967-1938, je založen na centrálním registru obyvatelstva. Byl proveden jako pravděpodobnostní výběr stratifikovaný tak, aby věkové rozložení výběru odpovídalo rozložení populačnímu. Vlastní výběrové šetření jsme však omezili na ženy z velkoměstské zástavby hl. m. Prahy, tj. nezahrnuli jsme do výběru ženy bydlící v tzv. přidružených obcích (jako je např. Zbraslav, Vinoř aj.). Kritériem bylo, aby adresa ženy obsahovala Prahu jako název obce. Důvody pro toto omezení byly organizační i teoretické. Z hlediska organizace sběru dat nám šlo o dosažení co nejvyšší odezvy. Z hlediska teoretického jsme usuzovali, že ženy z přidružených obcí by představovaly nežádoucí zdroj heterogenity dat. Extrapolace získaných výsledků na jiné než pražské velkoměstské ženy je samozřejmě problematická. Jde-li však o odhady budoucích trendů, má naše omezení na velkoměstskou populaci i určitou výhodu vzhledem k předpokládané rostoucí urbanizaci ČR.

Sběr dat byl proveden metodou řízeného rozhovoru, nejčastěji v bytě tázané, výjimečně na pracovišti. Kromě toho ženy vyplnily tři písemné dotazníky, z nichž první se týkal postojů ke konzumu alkoholických nápojů, druhý pojetí sociální role

ženy a třetí byl určen k měření úzkosti a deprese. Anketa byla dotázaným vysvětlena jako výzkum životosprávy. (Byly skutečně kladeny otázky i z jiných oblastí než je konzum alkoholu.) Nábor dat provedl tým 29 tazatelek, jež měly až na jednu vysokoškolské vzdělání. Probíhal v době od října 1987 do června 1988. Bylo dosaženo 77 % odezvy (10 % žen odmítlo spolupráci, 4 % nebyla v době sběru v Praze, u 9 % šlo o jiný důvod neúčasti, nejčastěji o nemožnost najít ženu na dodané adrese či jinde v Praze.

Jak jsme se zmínili v úvodu, použitý postojový dotazník je určen ke zjišťování stupně přijetí čtyř funkcí alkoholického nápoje ze strany dotázané osoby. Jednotlivé položky dotazníku (pět pro sociální funkci a po čtyřech pro ostatní) mají formu bipolární pětibodové stupnice. Jako příklady lze uvést následující čtyři položky (vztahují se k sociální, výživové, anxiolytické a orgiastické funkci alkoholu.)

K přátelskému posezení se hodí nějaká sklenka

Maso se nejlépe zapíjí nějakým alkoholickým nápojem

Někdy je rozumné zapít starosti trochou alkoholu

Každý má právo se někdy opít

S přáteli lze docela dobře posedět bez pití

Maso se dá dobře zapíjet nealkoholickými nápoji

Zapomínat na starosti pomocí alkoholu je pošetilé

Opít se je vždycky chyba

Všechny čtyři škály mají přijatelnou reliabilitu a faktorová struktura dotazníku odpovídá předpokládaným čtyřem dimenzím. Nejde však o nekorelované škály.

Výsledky

Základní deskripce

V době sběru dat bylo v našem výběru pražských žen 24,4 % žen 20-29letých, 35,2 % žen 30-39letých a 40,4 % žen 40-49letých. Podle stupně dosaženého vzdělání mělo 7,5 % pouhé základní vzdělání, 18,1 % bylo vyučených, 6,1 % se střední školou bez maturity, 49,6 % se střední školou ukončenou maturitou a 18,7 % mělo ukončené vysokoškolské vzdělání. V celém souboru bylo 18,0 % žen ekonomicky činných v manuálních profesích, 67,3 % činných v nemanuálních profesích, 2,6 % studentek a 12,1 % ostatních (tj. 8,1 % žen na mateřské dovolené, 2,4 % žen v domácnosti, 1,4 % s plným invalidním důchodem a 0,3 % nezařaditelných). Vzhledem k definici cílové populace (20-49leté pražské ženy z velkoměstské zástavby) je obtížné posoudit, nakolik je náš výběr reprezentativní z hlediska uvedených sociodemografických charakteristik. Pravděpodobnostní technika výběru a jeho rozsah by měly k reprezentativitě vést. Víme bohužel, že osoby s extrémními formami konzumu alkoholu mají tendenci vyhýbat se dotazovým šetřením, i když se nezdá, že by to vedlo k závažným zkreslením.

Tabulka 1: Procentní rozložení dotázaných 718 žen podle frekvence konzumu alkoholu a obvyklé kvantity při jednom posezení (údaje za posledních 30 dnů před rozhovorem)

Frekvence konzumu	Obvyklá kvantita na posezení (v gramech alkoholu a dcl vína)							Σ_i
	0	5	10	20	30	40	>48	
	0	0,5	1	2	3	4	>5	
denně	0	2	4	1	1	1	2	10
3-4 krát týdně	0	1	2	2	1	1	2	10
1-2 krát týdně	0	4	5	5	3	4	6	28
1-2 krát měsíčně	0	3	7	11	4	6	8	39
nekonsumovala	14	0	0	0	0	0	0	14
Σ_j	14	10	18	19	10	11	19	100

Poznámka: V tabulce uvedené řádkové a sloupcové součty nejsou vždy rovný součtům tabelovaných procent vzhledem k zaokrouhlování.

Tabulka 1 shrnuje údaje dotázaných žen o frekvenci jejich konzumu alkoholických nápojů a obvyklé kvantitě při jednom posezení za posledních 30 dnů před rozhovorem. Jde o kontingenční tabulku druhého stupně třídění, v řádcích dle frekvence, ve sloupcích dle kvantity. Tabulka ignoruje druh nápoje, kvantita je brána dle obsahu alkoholu. V jednotlivých polích tabulky jsou procenta žen z celého souboru, jež uvedly danou frekvenci a kvantitu. Vidíme například, že 2 % žen uvedla denní konzum a zároveň obvyklou kvantitu odpovídající nejméně 48 gramům alkoholu, což je např. půl litru či více vína. Z okrajových součtů uvedených v tab. 1 lze vyčíst, kolik procent žen uvedlo denní konzum, konzum 3 až 4 krát za týden atd. Žen, jež údajně v posledních 30 dnech žádný alkohol nepily, je 14 %. K tomu je třeba dodat, že trvalou abstinenci během celých 12 měsíců před rozhovorem uvedly jen 3,1 % dotázaných. Součty sloupců (poslední řádek tab. 1) shrnují procenta žen celého souboru podle obvyklé kvantity alkoholu na posezení. Není bez zajímavosti, že 19 % žen uvádí jako svou obvyklou kvantitu na posezení množství, jež vede u ženy o hmotnosti 60 kg k dosažení nejméně jednopromilové krevní hladiny alkoholu, tedy alespoň k mírné opilosti. (Na otázku, co je pro dospělou ženu nadměrné množství vína na posezení, 47 % dotázaných uvádí litr vína či více. Vypít na posezení půl litru vína většina dotázaných za nadměrné nepovažuje.) Z hlediska zdravotního ohrožení je rozhodujícím faktorem průměrná denní spotřeba. Z tabulky 1 vyplývá, že zhruba 8 % žen mělo v posledním měsíci před sběrem dat průměrnou denní spotřebu 20 gramů alkoholu či vyšší. Tak vysoká průměrná denní spotřeba se u žen dle zavedených kritérií bere jako spotřeba zdravotně riziková. Z biologických důvodů je kritická hranice u žen podstatně nižší než u mužů.

Pro sociologickou analýzu je třeba přihlížet k druhu konzumovaného nápoje. Díváme-li se na požívání alkoholických nápojů jako na sociální chování, musíme vidět, že pití vína je něco jiného než pití piva a opět něco jiného jsou destiláty. Zjišťovali jsme frekvenci konzumu piva, vína a destilátů za 12 měsíců před rozhovorem a obvyklou kvantitu na posezení zvlášť pro každý druh nápoje. Pro

jejich obsáhlost uvedeme deskriptivní výsledky jen zcela stručně. Denní konzum piva uvedlo 10 % žen, konzum aspoň jednou za týden 45 %. Denní konzum vína uvedlo jen 1 % žen, konzum jednou za týden či častější 26 % a jednou za měsíc či častěji to bylo 70 % dotázaných. Jedno procento žen uvedlo denní konzum destilátů, 9 % žen konzum aspoň jednou za týden a 35 % žen pilo destiláty aspoň jednou za měsíc. V souboru 718 dotázaných žen bylo 5 žen (0,7 %), jež uvedly, že nikdy v životě nekonzumovaly alkoholické nápoje.

Kvantita na posezení je co do obsahu alkoholu nejmenší u piva, kde medián je 0,2 litru (asi 6 g alkoholu). U vína je medián 3 dcl (29 g alkoholu), u destilátů 0,075 litru (24 g alkoholu).

V následující kontextuální analýze byly pro některé výpočty údaje dotázaných o frekvenci konzumu převedeny na odhady počtu konzumních epizod za rok. Průměrná kvantita na posezení (u jedné dotázané) je průměrem jejích obvyklých kvantit piva, vína a destilátů v přepočtu na čistý líh (případně jen kvantit nápojů, jež pije). Roční objem spotřeby čistého alkoholu byl získán z údajů o objemu spotřeby jednotlivých nápojů a převeden na průměrnou denní spotřebu gramů alkoholu. Pokud se v analýzách s konzumními ukazateli zachází jako s kvantitativními proměnnými byla napřed provedena logaritmická transformace. Důvodem je aproximativně lognormální distribuce výchozích ukazatelů, známá z literatury. U frekvencí a průměrné denní spotřeby šlo o transformaci $\ln(x + 1)$.

Makrosociální kontext konzumu

Věk - Jde o proměnnou, jež má význam biologický, psychologický i sociální. Pro sociologickou analýzu považujeme za nejvhodnější třídit ženy našeho souboru podle příslušnosti k věkové dekádě, tj. na ženy 20-29leté, 30-39leté a 40-49leté. (Lidé se sami třídí na třicátníky, čtyřicátníky atd.) Výsledky analýzy vztahů konzumu k věku ukazují oprávněnost tohoto třídění: jde o vztahy nelineární. Pokud jde o frekvenci konzumu (bez ohledu na druh nápoje) nacházíme vysoce signifikantní rozdíly v procentu denních konzumentek, jichž jsou 4 % mezi 20-29letými, 15 % mezi 30-39letými a 12 % mezi 40-49letými. Tyto rozdíly jsou dány méně častým konzumem piva u nejmladších žen. Opačnou věkovou závislost nacházíme u kvantity na posezení: ženy mladší třiceti let pijí na posezení o něco více než ženy starší. Lineární komponenty věkových závislostí konzumu jsou vyjádřeny korelačními koeficienty v první řádce tab. 2. Ze dvou statisticky významných korelačních koeficientů je absolutně vzato vyšší záporná korelace mezi věkem a průměrnou kvantitou na posezení. Jde ovšem i tak o slabý vztah.

Vzdělání - Považujeme-li stupeň dosaženého vzdělání za kvantitativní proměnnou, dospíváme k lineárním závislostem konzumních ukazatelů na vzdělání tabelovaným v druhé řádce tab. 2. Z pěti hodnot jsou tři statisticky významné a všechny ukazují na kladnou korelaci mezi stupněm vzdělání a konzumním ukazatelem. Nejvyšší je korelace mezi stupněm vzdělání a frekvencí konzumu vína, se stupněm vzdělání koreluje kladně i průměrná denní spotřeba alkoholu. Nulová je korelace vzdělání s kvantitou na posezení. Je třeba vidět, že i u statisticky významných hodnot jde o velmi nízké korelace. Ve všech vzdělanostních vrstvách je

Tabulka 2: Korelace sociodemografických, mikrosociálních a postojových charakteristik pražských žen s ukazateli konzumu alkoholických nápojů (Pearsonův koeficient korelace).

	Počet konzumních epizod za poslední rok: $\ln(x+1)$			Průměrná kvantita gramů alkoholu na posezení ($\ln x$)	Průměrná denní spotřeba gramů lihu: $\ln(x+1)$	Denní průměr > 20 g ^b
	pivo	víno	destiláty			
Věk	0,120**	-0,058	0,002	-0,175***	0,031	-0,009
Stupeň vzdělání	0,047	0,172***	0,127***	0,005	0,125**	0,005
Socioprofesionální příslušnost ^a	0,078	0,215***	0,179***	0,085	0,156***	0,067
Maskulinita profese	0,049	0,153***	0,117***	0,044	0,142***	0,083*
Konzumní frekvence partnera	0,357***	0,158***	0,200***	-0,003	0,332***	0,166***
Konzumní frekvence přítelkyně	0,137***	0,218***	0,186***	0,112**	0,223***	0,196***
Konzumní kvantita partnera	0,078*	0,098*	0,125**	0,226***	0,193***	0,074
Konzumní kvantita přítelkyně	-0,015	0,112**	0,043	0,245***	0,106**	0,103**
Postoj k funkci alkoholu:						
sociální	0,198***	0,372***	0,274***	0,312***	0,410***	0,144***
výživové	0,515***	0,129***	0,163***	0,084*	0,423***	0,180***
anxiolytické	0,126**	0,185***	0,217***	0,233***	0,275***	0,154***
orgiastické	0,043	0,121**	0,129***	0,287***	0,185***	0,119***

^a) U této kvalitativní proměnné jsou tabelovány hodnoty korelačního poměru (η^2), jež nemohou být záporné.

^b) Jsou tabelovány koeficienty biseriální korelace.

* $P < 0,05$; ** $P < 0,01$; *** $P < 0,001$

zhruba stejné procento rizikových konzumentek s denní spotřebou 20 či více gramů alkoholu.

Socioprofesní příslušnost - Nejvýraznější vztah opět nacházíme u frekvence konzumu vína. Žen, jež pijí víno aspoň jednou týdně, je 37 % mezi studentkami, 29 % mezi nemanuálně pracujícími, 16 % mezi manuálně pracujícími a 14 % mezi ekonomicky neaktivními. Jednou za měsíc či častěji pije destiláty 53 % studentek, 40 % nemanuálně pracujících, 25 % manuálně pracujících a 23 % ekonomicky neaktivních žen. Socioprofesní vrstvy se však neliší v procentu rizikových konzumentek (20 g a více denně). S ohledem na hypotézu (emancipace - konvergence) jsme profese dotázaných žen rozdělili do pěti tříd podle stupně jejich "maskulinity". Podkladem byly odpovědi dotázaných na otázku, do jaké míry v jejich profesi převažuje jedno či druhé pohlaví. Maskulinita profese (viz tab. 2) ve shodě s hypotézou koreluje kladně s frekvencí konzumu vína, destilátů a s průměrnou denní spotřebou. Je naznačen i kladný vztah k rizikové spotřebě. Pokud jde o profesní třídy dle Jednotné klasifikace zaměstnání [1978] nacházíme signifikantní rozdíly ve frekvenci konzumu vína a destilátů. Ve frekvenci konzumu vína vedou tvůrčí pracovníce vědy a výzkumu, následováni technickými pracovníci (třída 6). Frekvence konzumu destilátů je nejvyšší u technických pracovníků, za nimiž následují studentky. Třídy dle Jednotné klasifikace zaměstnání se pro sociologickou analýzu ovšem příliš nehodí. V podtřídách pak byly počty žen příliš malé. Je nicméně zajímavé, že ve všech konzumních ukazatelích všechny ostatní podtřídy bez konkurence předstihují pracovníci umění, jichž bylo v souboru devět.

Rodinný stav - U žádného ukazatele konzumu alkoholu nenacházíme statisticky významné rozdíly podle rodinného stavu žen. Mezi rozvedenými je nejvyšší procento žen se zdravotně rizikovou spotřebou, nejde však o statisticky signifikantní nálezy. Stojí za srovnání, že mezi rozvedenými ženami je výrazně nejvyšší procento silných kuřáček a uživatelů anxiolytik, což platí s vysokou statistickou významností.

Mikrosociální kontext konzumu

Vztah zvolených čtyř mikrosociálních proměnných k ukazatelům konzumu u žen shrnuje pátý až osmý řádek tab. 2. Je zajímavé, že korelace konzumu ženy s konzumem manžela (partnera) jsou zpravidla zhruba stejně vysoké jako korelace s konzumem nejbližší přítelkyně. Výjimkou je frekvence konzumu piva, jež má těsnější vztah ke konzumní frekvenci partnera, což se též obrátí ve vyšší korelaci průměrné denní spotřeby alkoholu. Mezi mikrosociální proměnné patří z hlediska sociologické analýzy též fyzická přitažlivost, kterou u všech dotázaných žen měly za úkol ohodnotit naše tazatelky na řadě pětibodových stupnic, týkajících se obličeje, postavy, pohybů atd. Podle instrukce měly tazatelky mít na mysli přitažlivost pro muže. Sumární skóre přitažlivosti má vysoce signifikantní kladné korelace s frekvencí konzumu vína ($r = 0,16$) a destilátů ($r = 0,15$). Tato (ovšem slabá) závislost zůstává statisticky významná, i když se kontroluje efekt sociodemografických proměnných.

Postojový kontext konzumu

Korelace postojových skóre s konzumním ukazateli jsou tabelovány v posledních čtyřech řádcích tab. 2. Jak jsme očekávali, pořadí velikosti korelačních koeficientů není u různých konzumních ukazatelů stejné. Pro sociologickou analýzu jsou zajímavé především korelace postojů s frekvencemi konzumu jednotlivých nápojů. Tyto korelace vypovídají o tom, jakou funkci u našich žen konzum jednotlivých nápojů plní, jaký význam pro ně má pití piva, vína a destilátů. Pivo je především nápojem k jídlu jak dokumentuje korelace 0,52 s postojem k výživové funkci. Víno má hlavně funkci sociální, jak naznačuje korelace 0,37. U konzumu destilátů je na prvním místě korelace s postojem k funkci sociální a na druhém místě korelace s postojem k anxiolytické funkci alkoholu. Kvantita na posezení koreluje zřetelně s oceňováním všech funkcí alkoholu kromě funkce výživové, na prvním místě s funkcí sociální.

Rozhovor s dotázanými ženami zahrnoval též otevřenou otázku "V čem byste viděla dobrou stránku alkoholických nápojů?" Obsahová analýza pokud možno doslovně zapsaných odpovědí ukázala, že jako první téma ženy uvádějí: žádná dobrá stránka není (20 %), jsou vhodné k uhašení žízně a k jídlu (27 %), vyvolávají dobrou náladu (17 %), usnadňují a obohacují společenský styk (13 %), pomáhají k uklidnění a uvolnění (13 %), mají příznivé zdravotní účinky (10 %). Je třeba si povšimnout, že 30 % žen na prvním místě své odpovědi oceňuje účinek alkoholu na psychiku. Uvedená procenta jsou pochopitelně vyšší započtou-li se i témata, jež ženy ve svých odpovědích uvádějí na dalších místech.

Hierarchická regresní analýza sociálního kontextu konzumu

Vycházejíce z teoretického hierarchického modelu nastíněného v úvodu, provedli jsme pro každý z uvažovaných konzumních ukazatelů třístupňovou hierarchickou regresní analýzu. Do regresní rovnice byly vždy nejprve zařazeny čtyři sociodemografické proměnné (bez ohledu na statistickou signifikanci příspěvků jednotlivých regresorů). Na druhém stupni hierarchie byly krokovým postupem přičleňovány statisticky významné prediktory mikrosociální ze čtyř možných. A konečně byly do rovnice krokově připojeny statisticky významně přispívající postojové proměnné. Výsledky jsou shrnuty v tab. 3. Jsou tabelovány hodnoty druhých mocnin koeficientů vícenásobné korelace (R^2) dosažené na jednotlivých stupních hierarchie, jakož i přírůstky R^2 . Tyto hodnoty lze interpretovat jako procenta vysvětleného rozptylu příslušného konzumního ukazatele, jestliže je násobíme stem. Přírůstky R^2 dovolují posouzení přínosů tří uvažovaných kategorií kontextových proměnných. Kromě toho tabulka uvádí normované regresní koeficienty pro proměnné zařazené do rovnice a to vždy pro rovnici toho stupně k němuž proměnná přináleží. Tyto hodnoty dovolují posouzení relativních příspěvků kontextových proměnných k predikci konzumního kritéria (se všemi omezeními, jež jsou na místě).

Pokud jde o makrosociální (sociodemografické) proměnné, bylo ve shodě s uvažovaným teoretickým modelem zapotřebí dosazovat do regresních rovnic ženské konzumní normy sociodemografických strat, k nimž dotazovaná přináleží. Zvolili jsme postup, který doporučuje Blalock [1984] pro tento typ analýzy,

Tabulka 3: Hierarchická regresní analýza závislosti konzumních ukazatelů na sociodemografických, mikrosociálních a postojových charakteristikách pražských žen. Tabelovány kromě R^2 hodnoty standardizovaných regresních koeficientů v rámci hierarchických stupňů.

	Počet konzumních epizod za poslední rok: $\ln(x+1)$			Průměrná kvantita gramů alkoholu na posezení ($\ln x$)	Průměrná denní spotřeba gramů lihu: $\ln(x+1)$	Denní průměr > 20 g ^b
	pivo	víno	destiláty			
Věková dekáda	0,113**	0,099**	0,032	0,157***	0,084*	0,000
Stupeň vzdělání	0,038	0,090*	0,099**	0,071	0,068	0,023
Socioprofesionální příslušnost	0,036	0,183***	0,147***	0,097**	0,111**	0,072
Maskulinita profese	0,045	0,121***	0,145***	0,068	0,122**	0,104**
R^2_1	0,021**	0,082***	0,068***	0,040***	0,053***	0,016*
Konzumní frekvence partnera	0,341***	0,137***	0,144***	-	0,256***	0,126***
Konzumní frekvence přítelkyně	-	0,154***	0,127***	-	0,130***	0,160***
Konzumní kvantita partnera	-	-	0,079*	0,168***	-	-
Konzumní kvantita přítelkyně	-	-	-	0,207***	-	-
R^2_2	0,135***	0,134***	0,129***	0,122***	0,178***	0,066***
$R^2_2 - R^2_1$	0,114***	0,052***	0,061***	0,082***	0,125***	0,050***
Postoj k funkci alkoholu:						
sociální	-	0,315***	0,155***	0,207***	0,228***	-
výživové	0,455***	-	-	-	0,276***	0,131***
anxiolytické	-	-	0,110**	-	-	-
orgiastické	-	-	-	0,154***	-	0,101**
R^2_3	0,333***	0,225***	0,180***	0,202***	0,344***	0,096***
$R^2_3 - R^2_2$	0,198***	0,091***	0,051***	0,080***	0,166***	0,030***

^{b)} Jsou tabelovány koeficienty biseřálové korelace.

* $P < 0,05$; ** $P < 0,01$; *** $P < 0,001$

tj. nahradili jsme původní číselné kódy makrosociálních proměnných průměry příslušných konzumních ukazatelů vypočtenými vždy pro každé sociodemografické stratum. Tak např. místo věku jsme do rovnic dosazovali průměry konzumních ukazatelů pro 20-29, 30-39 a 40-49leté ženy. Tento postup nám též umožnil zařadit do regresní rovnice kvalitativní proměnnou socioprofesi příslušnosti jako jedinou proměnnou. Uvedený teoreticky odůvodněný postup vede k tomu, že u všech makrosociálních proměnných jsou regresní koeficienty kladné. Při interpretaci výsledků to může být matoucí jen pokud jde o vztah věku ke kvantitě na posezení. Z tab. 2 totiž víme, že lineární závislost kvantity na věku je záporná.

Z výsledků v tab. 3 vidíme, že makrosociální kontext má různou váhu podle druhu nápoje. Sociodemografická příslušnost ovlivňuje nejvíce frekvenci konzumu vína, na druhém místě frekvenci konzumu destilátů a nepatrně frekvenci konzumu piva, kde se uplatňuje pouze věk. U kvantity na posezení má největší relativní váhu věková dekáda (ženy mladší třiceti let pijí na posezení nejvíce), sociodemografické zařazení však vcelku vysvětluje kvantitu na posezení jen málo. O něco výraznější význam má makrosociální prostředí ženy pro její průměrnou denní spotřebu alkoholu. V příslušné regresní rovnici má největší váhu maskulinita profese, následovaná socioprofesi příslušností (spotřeba roste s maskulinitou profese, je relativně vysoká u žen ekonomicky aktivních v nemanuálních profesích). Poslední sloupec tab. 3 shrnuje výsledky regresní analýzy pro dichotomickou proměnnou rizikové spotřeby (denní spotřeba pod 20 g = 0, denní spotřeba 20 g a více = 1). Užití lineární regresní analýzy pro tento případ je diskutabilní postup, výsledek je třeba interpretovat spíše jako deskriptivní. Provedli jsme proto též logistickou regresi. Jak je z tab. 3 zřejmé, makrosociální kontext má jen hraniční význam pro vysvětlení variability rizikové spotřeby. V logistické regresi je bez statistického významu.

Mikrosociální kontext konzumu vykazuje při současné kontrole efektu prostředí makrosociálního statisticky vysoce významný přínos k vysvětlení všech konzumních ukazatelů. Tento přínos je numericky nejvyšší u průměrné denní spotřeby (12,5 %), následuje frekvence konzumu piva, kde přídatných 11,4 % jde zcela na vrub konzumní frekvence partnera. U vína a destilátů se kromě konzumní frekvence partnera uplatňuje též konzumní chování přítelkyně. Totéž lze říci o průměrné denní spotřebě a také o zdravotně rizikové spotřebě.

Přiřadíme-li do regresní rovnice k makro- a mikrosociálním proměnným signifikantně přispívající postojové proměnné, vysvětlené procento rozptylu konzumních ukazatelů se zvýší s vysokou statistickou významností u všech konzumních kritérií. Největší zvýšení nastává u frekvence konzumu piva (o 19,8 % rozptylu kritéria), a to výlučně přiřazením postoje k výživové funkci alkoholických nápojů. K vysvětlení frekvence konzumu vína významně přispívá jen postoj k sociální funkci alkoholu, u destilátů kromě ocenění sociální funkce též přijetí anxiolytické funkce alkoholu. K predikci rizikového konzumu přispívají postoje k výživové a orgiastické funkci, v logistické regresi jsou to postoje k výživové a anxiolytické funkci. (Dodejme, že postoje k orgiastické a anxiolytické funkci alkoholu jsou zřetelně zkorelovány.)

Diskuse a závěry

Jak jsme se zmínili v úvodu, naše šetření kontextu konzumu alkoholu u žen zahrnovalo též některé čistě psychologické proměnné. Měly nám umožnit, abychom posoudili, nakolik je pro naše ženy platná psychologická teorie konzumu alkoholu, jež se označuje jako teorie redukce tenze. Tato teorie tvrdí, že lidé konzumují alkohol, aby dosáhli snížení své tenze či úzkosti, a dále to, že alkohol skutečně tenzi (úzkost) snižuje. Teorie je běžně zastávána v psychiatrických kruzích, byla však řadou autorů zpochybněna [Cappell, Greeleyová 1987]. Nehodláme se v této práci teorií redukce tenze podrobněji zabývat. Pro srovnání s výsledky, jež jsme zde uvedli, však stojí za zmínku, že námi použité ukazatele úzkosti, deprese a partnerské nespokojenosti vykazaly téměř nulové korelace s ukazateli konzumu alkoholu. Tento nálezný je v ostrém kontrastu s výraznými korelacemi, jež úzkost, deprese a partnerská nespokojenost mají se spotřebou anxiolytik. Vyplyývá z toho, že alkohol má pro naše ženy převážně jinou funkci než anxiolytickou.

Viděli jsme, že v práci užití kontextové proměnné - makrosociální, mikrosociální a postojové - jsou v úhrnu schopny vysvětlit až třetinu rozptylu některých konzumních ukazatelů. Jestliže by se to zdálo být málo, je třeba si uvědomit, že zvolené kontextové proměnné jsou jen (jak věříme reprezentativní) selekcí teoreticky možných proměnných. Kromě toho jsme nevyhodnocovali žádné interakční efekty. Navíc je třeba uvážít, že všechna užitá měření jsou zatížena náhodnými chybami, jež hodnoty vztahových měr snižují. (Zatímco případné systematické chyby je mohou zvyšovat.) Vcelku se však zdá být oprávněný závěr, že sociální kontext konzumu alkoholu u žen vysvětluje značnou část jeho variability. Srovnáváme-li podíly sociodemografického, mikrosociálního a postojového kontextu, je třeba na prvním místě upozornit na význam makrosociálního kontextu pro variabilitu ve frekvenci konzumu vína u našich žen. S jistou nadsázkou by se dalo říci, že konzumem či nekonzumem vína ženy manifestují svou sociodemografickou identitu. Pivo je naproti tomu nápojem, který nezná sociodemografických hranic (alespoň ne u pražských žen), frekvence jeho konzumu je u žen zřejmě dána tím, jak často pivo konzumuje partner a tím, do jaké míry žena v pivu spatřuje nezbytný doplněk jídla. Destiláty se podobají vínu v tom, že frekvence jejich konzumu je opět zřetelně závislá na sociodemografickém postavení ženy. Stejně jako víno je častěji pijí ženy vzdělanější, ženy ekonomicky aktivní v nemanuálních zaměstnáních, ženy s maskulinní profesí. Podíváme-li se na průměrnou denní spotřebu alkoholu bez ohledu na druh nápoje - základní ukazatel z hlediska zdravotního - i zde nacházíme nezanedbatelný podíl makrosociálního prostředí ženy, tj. 5,3 % vysvětleného rozptylu. Více ovšem vysvětluje mikrosociální prostředí ženy (přidatných 12,5 %) a ještě více její postoje ke konzumu (dalších 16,6 %). Je třeba si uvědomit, že průměrná denní spotřeba alkoholu je především ukazatelem biologickým, není primárně charakteristikou chování jako je tomu u konzumních frekvencí.

Naše hypotéza, že vzrůst konzumu alkoholu u našich žen je součástí širšího sociálního procesu přibližování sociální role ženy k roli muže, nachází ve výsledcích podporu. Svědčí pro to kladné korelace konzumních ukazatelů se

vzděláním žen, s maskulinitou jejich profese a vyšší konzum ekonomicky aktivních žen oproti neaktivním.

Do jaké míry mohou předložené výsledky přispět k objasnění kontextu zdravotně rizikových forem konzumu alkoholu u žen? Na první pohled se zdá, že ne mnoho. V souboru nebyl dostatečně velký počet rizikově konzumujících žen potřebný pro podrobnější analýzu. (Pokud by se výběr nestratifikoval dle spotřeby musel by pro takovou analýzu být řádově pět až desetkrát větší.) K otázce zdravotně rizikového konzumu však podle našeho názoru přispívají i jiné naše výsledky, zejména ty, jež se týkají kontextu průměrné denní spotřeby. Z tab. 2 vidíme, že s průměrnou denní spotřebou alkoholu statisticky významně korelují tři ze čtyř sociodemografických proměnných, všechny mikrosociální proměnné a všechny postoje. Regresní analýza vysvětluje 34,4 % rozptylu průměrné denní spotřeby. Domníváme se, že každý z faktorů, který je zastoupen v příslušné regresní rovnici, posunuje ženy směrem k vyšší spotřebě. Je to ekonomická aktivita, práce v nemanuálním zaměstnání, vstup do tradičně mužské profese, vysoká konzumní frekvence blízkého sociálního okolí, postoj vyžadující přítomnost alkoholu pro plný sociální život a pro správné stolování. Při kumulaci těchto faktorů, a jsou-li přítomny některé charakteristiky osobnostní či biologické, může pak snadno dojít k překročení rizikové hranice. Je to závěr, jímž se pro populaci našich velkoměstských žen pokoušíme konkretizovat závěr studie Skogovy: "... a heavy drinker is a person who combines a large number of constitutional and environmental predisposing factors which tend to increase drinking. Each separate factor in itself may not induce heavy drinking. However, the existence of many factors operating in the same direction... produces heavy drinking..." [Skog 1985].

Společnost ovšem má kontrolní systémy, jež mají nadměrně konzumujícího aktéra přivést k modálním formám konzumu alkoholu nebo z něho učinit abstinenta. K jejichž výraznější aktivaci dochází však většinou až když se postižený jedinec stal na alkoholu biologicky závislým a tudíž těžko přístupným ovlivnění. V oblasti prevence zdravotně a sociálně škodlivých forem konzumu alkoholu naše společnost úspěšná není, ať jde o muže či ženy. Doufáme, že některé ze zde uvedených výsledků by mohly být v preventivní činnosti nápomocné.

Literatura

- Bacon, S. D. 1943. "Sociology and the problems of alcohol: Foundations for a sociological study of drinking behavior." *Quarterly Journal of Studies on Alcohol* 4: 402-455.
- Blalock, H. M. 1984. "Contextual effects models: Theoretical and methodological issues." *Annual Review of Sociology* 10: 353-372.
- Bucholz, K. K., L. N. Robins 1989. "Sociological research on alcohol use, problems, and policy." *Annual Review of Sociology* 15: 163-186.
- Bútorá, M. 1989. *Mne sa to nemôže stať. Sociologické kapitoly z alkoholizmu*. Martin: Osveta.
- Capell, Greeley 1987.
- Csémy, L., L. Kubička, J. Kožený 1991. "Epidemiologická analýza rizikových faktorů závislosti na alkoholu a abúzu alkoholu u velkoměstských žen." *Protialkoholický obzor* 26: 11-20.

- Ferrenc, R. G. 1980. "Sex differences in the prevalence of problem drinking." In *Alcohol and Drug Problems in Women: Research Advances in Alcohol and Drug Problems*, Volume 5: 69-124, ed. by O. J. Kalant. New York: Plenum Press.
- Fillmore, K. M. 1984. "When angels fall: Women's drinking as cultural preoccupation and as reality." In *Alcohol Problems in Women. Antecedents, Consequences, and Intervention*, ed. by S. C. Wilksnack, L. Beckman. New York: The Guilford Press.
- Goodwin, D. W. 1984. "Speculations on the cause(s) of alcoholism." *Journal of Clinical Psychiatry* 45: 491-493.
- Goodwin, D. W. 1987. "Genetic influences in alcoholism." *Advances of Internal Medicine* 32: 283-298.
- Jednotná klasifikace zaměstnání. 1978. Praha: Statistické a evidenční vydavatelství tiskopisů.
- Jellinek, E. M. 1960. *The Disease Concept of Alcoholism*. New Haven: College and University Press.
- Johnson, P. B. 1982. "Sex differences, women's roles and alcohol use: preliminary national data." *Journal of Social Issues* 38: 93-116.
- Kubička, L. 1978. "Postoje k funkcím alkoholu jako prediktory konzumace u mladých lidí." (předběžné sdělení) *Protialkoholický obzor* 13: 129-136.
- Kubička, L., L. Csémy, J. Kožený 1991. "Risk factors of alcohol misuse in Czech women: Are there four types of female alcoholism?" *International Journal of the Addictions* (v tisku).
- Kubička, L., J. Kožený 1988. "Psychosocial variables related to quantity of alcohol consumed at a single session by young Czech males." *British Journal of Addiction* 83: 1163-1168.
- Kubička, L., J. Kožený, J. Duplinský, M. Pintová, J. Tyl 1988. "Psychosociální kontext konzumu alkoholu u mladých mužů." In edice *Zprávy* 88: 1-96. Praha: Výzkumný ústav psychiatrický.
- Kubička, L., J. Kožený, Z. Roth 1990. "Alcohol abuse and its psychosocial correlates in sons of alcoholics as young men and in the general population of young men in Prague." *Journal of Studies on Alcohol* 51: 49-58.
- Skog, O. 1985. "The collectivity of drinking cultures: a theory of the distribution of alcohol consumption." *British Journal of Addiction* 80: 83-99.
- Urban, E. 1973. *Toxikomanie*. Praha: Avicenum.

Summary

The paper analyses data obtained from Wave 1 of a longitudinal study of Czech women's drinking. The data were collected by in-person interviews in 1987/1988 with a probabilistic sample of 718 Prague women aged 20-49. Descriptive results are summarized in the paper but the main emphasis is on a contextual analysis of drinking. The analyses are based on a theoretical cross-level model postulating a hierarchy of variables explaining drinking behavior, namely sociodemographic variables, microsocial variables (drinking behavior of significant others), and attitudes of actors toward four functions of alcohol - defined as social, nutritional, anxiolytical, and orgiastic. In a series of hierarchical regression analyses, the dependent variables were the drinking frequencies of beer, wine, and spirits, usual quantity per occasion, average daily intake of alcohol and the dichotomous variable of drinking hazardous to health. (There were 8 % hazardous drinkers in the sample, defined as women with daily average alcohol intake of 20 grams or more.) The four sociodemographic variables (age, educational level, employment status, and masculinity of occupation) explain 2 to 8 % of the variance of the drinking measures, wine drinking frequency being more closely related to sociodemographic background than other drinking measures. Employed women drink more frequently than those not employed, especially if they work in non-manual professions.

Masculinity of profession as well as higher educational level is associated with more frequent drinking. Women under 30 tend to drink larger quantities per occasion than older women. The results support the hypothesis postulating higher drinking levels in women whose social roles approach those traditionally characteristic for men. Additional 5 to 12 % of the variance of drinking measures are explained by the microsocial variables, the drinking behavior of the husbands (partners) and close female friends of the interviewed women. Women's beer drinking reflects the beer drinking frequency of their husbands, but the drinking of wine and spirits also is significantly related to the drinking behavior of the woman's best female friend. Individual attitudes about the four functions of alcohol explain additional 5 to 20 % of the variance of the consumption measures. Beer drinking frequency is related to the appreciation of the nutritional function of alcohol, wine drinking frequency to a high evaluation of the social function of alcohol, and the frequency of spirits drinking is associated with attitudes toward the social and anxiolytic functions of alcohol. The quantity per occasion is best predicted by attitudes about the social and orgiastic functions of alcohol.